

XXII.

Uddrag af Vesteregede gamle kirkebog.

(Tillysninger fra prædikestolen).

1644 ¹⁾. Paamindis, at Prousten kommer her at visitere offr Morgen, at huer Mand med sin Hustru, tieniste thiunde, och börn som nogen lunde er kommen til skiels alder, Endelig under Høyeste straff kommer frem thil Meenigheden.

1650. Dnica 20 Trinitatis. Effter som woris almindelige bededage aff Kongelig Mayestedt er for aardnet att skulde forholdis offver Danmarchis och Norgis Riger den 28, 29, och 30 octobris, som indfalder i Morgen, paa Tisdag och Oensdag att skulle cellebreris och helligholdis til Gudtz ære och till en sand Poenitentze boed och bedring, och til alle landtplagers naadige affbedelse, da efftersom Kong. May^{tt}. Naadigste breff til landmode er forkyndett om samme almindelige bededage att den gemeene Almue skall gaa fastende til Kirche och Mænd och Qvinder med börn Karle drenge och Piger skall were i Kirchen strax det er sammen ringt för Kirche tienisten begyndis, och effter Prædichen och Gudtz tieniste, skall forældrene tage deris börn och tynde til sig hiemme i husitt, siunge och læse deris börnelærdom.

¹⁾ Jeg har glemt at tilføje dagen, som dog vist var angiven.

1651. 1 Søndag i Fasten. Lauritz Andersøn her i byen lader liuse effter en Kaarde som hannem fra kom i gaar fjorten dage, som waar Söffren Jensöns Peder Gadtz tienere, Kand nogen fly ham widskab paa den vil hand giffwe j dlr. for wmagen men bliffver hun dult skall Kirchens bön gaa for den.

1651. Dnica Misericord. Paamindis at de som kommer hid til sognet och for holder sig her, søger hverchen kirchen eller alterens sacramente, men leffver hen som hedninger, at hvem saadanne folch huser, tager sig vare for skade, at det icke skall sigis i fremtiden at det waar med Præstens minde.

1653. Dnica Jubilate. Paa oensdag kommer voris Herritz Provist H. H. Niels Andersøn at visitere att Menige Mand och Qvinde, tieniste Karle, unge tiunde och börn kommer frem at lade sig offverhøre i deris Catechisme, och tienisten begyndis betimelig naar Klochen er 6.

1658. H. Trefoldighedtz Søndag. Jligemaade liuses til bandtz 1. gang offuer et ont Menniske som haffver slaget eders gris i hiel, at de mennisker som disse gierninger haffver giort, giffver det tilkiende eller om den Christne Kirchis bön skall gaa der for.

1659. Dominica Lætare. Christopher Degn lader liuse til bandtz offver nogle Dieffvels och wforskammede Mennisker, som nu for kort tid siden, udaff den lede Sathans indgiffvelse bortstaalet fra hannem saa vel som fra andre bedrøffvede folch, en heel hob godtz och gode klæder her paa Kirchen, att gud allermegtigste, samme tiuffve och whørlige dieffuels Kroppe vilde straffe saa de for hver mand kunde bliffve Aabenbarede, ath de kunde faa deris tilbørlige verdsens skam och wlyche. Amen.

1659 ¹⁾. Christen Røchter her i byen beklager sig att der vaar et ont Menniske, som malchet begge hans Kiør nu i Morgis.

¹⁾ Dagen er glemt i kirkebogen? af mig?

1659 ¹⁾. Anders Jörgensen her i byen beklager att hannem er frtagen en høstach i Mosen att hvo som det haffver giort, vilde stille ham til fredtz der for, paa det att Kirchens bön skal iche gaa der for.

1659. In die S. Johannis Baptistæ. Paamindis att naar Hæderlig H. Jacob Hansön Togsuerg vill siunge sin förste Mæsse, att i gott folch da betencher hannem med eders Hæderlig offer ²⁾).

Disse ti tillysninger ere kun fattige, tilfældige udpluk af den nævnte gamle kirkebog, der, så vidt jeg kendte dem, uden al sammenligning var den righoldigste af alle vort lunds kirkebøger, da den i småt og stort gav os så livligt et billede af hele hin tids kirketjeneste som ingen anden. Den var begyndt af Hans Jensen Kolding, farfaderen til Grönlands apostel Hans Egede og en broder til den fortjænte præst, skolemand og forfatter Povl Jensen Kolding. Han havde först været kapellan i Præstø i fire år og ti uger, men kom 1630 som præst til Vesteregede, hvor han døde i april 1659. Hans kirkebog indeholdt for nitten år og fem måneder, fra 7de söndag efter trinitatis (c: d. 8. avg.) 1641 til nyårsdag 1661 (tyve måneder efter hans død), ikke mindre end 185 tætskrevne folioblade, medens den for de følgende 99¹/₄ år, indtil dom. judica (c: 23. marts) 1760, kun talte 124 blade. Den lærte os blandt meget andet, at kirketjenesten selv i april og november begyndte kl. 6 (om de mellemliggende fire vintermåneder kan jeg nu tilfældig intet sige), ja om sommeren jævnlig kl. 5. Den sagde os, hvilke salmer man hvær söndag sang. Efter prædikenen blev der ikke alene

¹⁾ Dagen er ligeledes glemt.

²⁾ Jakob Hansen Toksvær kaldtes d. 24. april 1659 til præst i Vesteregede, men forflyttedes d. 10. juni 1665 til Hasle og Bråby (holdt afskedstale i Vesteregede d. 18. juni, c: 4de söndag efter trinitatis) og døde allerede d. 5. marts 1666.

bedt for hver enkelt syg i sognet, men tit tillige for syge i langt fraliggende sogne. Så bad man menigheden om almisse til en eller anden tigger, der havde lidt skade ved ildebrand, skibbrud, dårlig høst osv., eller som havde en syg i huset, der havde våldt ham store udgifter til læge og apoteker, havde lidt skade ved tyveri osv.; og enhver sådan tigger havde sin præsts vidnesbyrd, tit endog lensmandens, ja stundum selve kongens, og vandrede med dem landet rundt fra sogn til sogn; han kunde være fra Skåne eller fra Norge, ja endog fra Holstein. En halv snes sådanne tiggerier en enkelt søndag var slet ingen sjældenhed. Så lystes der om bortstjålne, endog om udlånte ting, om ihjælslagne eller lemlæstede kreaturer, om alle slags uordener og forbrydelser, og det gærne tre søndage i træk. Disse lysninger fulgtes ofte af formelige banlysninger: af »den kristne kirkes bønner« [o: forbandelser] over udådsmanden (således: »menighedens bøn over det forbandede menneske, som forleden slog N. N.'s so over næsen«, eller som »har skåret rumpen af N. N.'s hopper«). Ligeledes om udkomne forordninger, om vedtagne foranstaltninger, om indbetalingen af alle slags tiender: af korn, lam, gæs, æg, ost osv. End videre tillystes de helgendage, som indtraf i ugens løb, ikke alene Mariæ bebudelsesdag, Peders og Povls dag osv., men ligeledes hellig Kelds, hellig Karls, hellig Kristines osv. osv.; om solens op- og nedgang, om nytænding, sidste kvarter, fuldmåne, sol- og måneformørkelser, selv sådanne, som kun vare synlige i fremmede verdensdele; og sluttelig takkedes der hver anden-helligdag for det dagen i forvejen modtagne offer. — Efter prædiken var der næsten hver søndag altergang, tit endog for en enkelt nadvergæst, skönt dog de fleste gik fire, segs gange årlig til alters. Dernæst afløstes alle de, der stode åbenbar skrifte for løsagtighed, tyveri, drukkenskab, slagsmål, falsk vidnesbyrd, forsømmelse af kirkegang eller altergang; og de afløstes tal steg jævnlig til over en snes årlig. Under-

tiden kom der så skriftemål, altid en ad gangen, for dem, der næste söndag vilde til alters; eller der mægledes forlig af præsten mellem stridige sognebörn; ja, det kunde hænde, når nogen pludselig var død, at liget i kirken toges op af kisten, og den dodes ægtefælle måtte lægge hånden på det og sværge, at han eller hun ikke var skyldig i døden (alle uægte börn, som døde, skulde »overses af fire dannemænd, förend de blive jordede«). Også de fleste brylluper fandt sted om söndagen ligesom en mængde jordefærd. — Det var da intet under, at en sådan kirketjæneste kunde vare i flere timer, ej heller under, at det i landemodsakten 1688 hedder: »Ingenlunde må der lyses på prædikestolen efter nogen med forbandelse; dersom nogen gör det herefter, skal han søges på sit kald og strags uden videre supenderes«.

Foruden højmesse var der i de tider jævnlig aften-sangsgudstjæneste (det var der i regelen i købstæderne og meget hyppig i landsbyerne, således hos Peder Syv i Hel-lested), og foruden den store årlige bededag, som endnu ikke var henlagt til nogen fast dag, var der en måneds-bededag, da gudstjænesten altid begyndte med solens opgang. Ligesom denne var påbudt over hele landet, var det samme tilfældet med morgenbønnerne hvær onsdag og fredag. Om onsdagen overhørtes da tillige hele almuen, unge og gamle, i katekismen. I regelen skete dette af degnen, men præsten skulde overvære overhøringen. Han havde da heller ikke nødig, hvis han ikke selv vilde (og dette var nok det almindeligste), at forberede de unge til dåbsfæstelsen og den første nadvergang. Om fredagen holdtes der i almindelighed foruden bönnen en kortere gudstjæneste. Hertil kom, at i hele fasten var der hvær onsdag prædiken og overhøring af Jesu lidelseshistorie. Heller ikke må vi glemme, at man dengang, og lige til 1770, havde elleve kirkelige höjtidsdage flere end nu: 3die jule-, påske- og pinsedag, helligtrekongersdag, Mariæ

renselses-, bebudelses- og besøgelsesdag, sankthansdag, mikkelsdag, allehelgensdag og mårtensdag.

— Mine uddrag af Vesteregede kirkebog tog jeg på en sommervandring 1837. Det var allerede dengang min hensigt ved lejlighed at gøre dem langt fyldigere. 1858 fik jeg ministeriets tilladelse til at låne, afskrive og delvis udgive den, såfræmt biskop, provst og præst gave sit samtykke til lånet. Derved blev provsten og historikeren P. W. Becker opmærksom på den skat, der fandtes i hans provsti, og han lånte den selv for at sende mig den. Mens den var i hans væрге, brændte Køng præstegård d. 2den jan. 1859, og den ham lånte kostelige kirkebog brændte med den. Nu er der intet tilbage af den uden mine fattige uddrag. Det er med vemod, at jeg offentliggør dem, hvad jeg dog synes, at jeg skylder efterverdenen. Måtte andre af mit uheld lære, at man aldrig skal opsætte til i morgen, hvad man kan gøre i dag!

Frederiksberg d. 31ste juli 1888.

Frederik Barfod.
